

סמינר

זיכרון גורלי: טראומה וזמן בקולנוע העולמי

מרצה: ד"ר רז יוסף

הפקולטה לאומנויות, החוג לקולנוע וטלוויזיה, אוניברסיטת תל אביב

שעות קבלה: בתיאום מראש razyosef@post.tau.ac.il

תיאור הסמינר:

מהו זיכרון טראומטי ומהו קולנוע פוסט-טראומטי? מהם זיכרון וטראומה קולקטיביים? מדוע וכיצד אנו בוחרים לזכור ולשכוח אירועים קטסטרופליים? האם זיכרונות טראומטיים, יכולים לעבור מאדם אחד לשני, מדור אחד לדור שני? כיצד ניתן לייצג את הבלתי ניתן לייצוג? הסמינר יעסוק, בין היתר, בשאלות אלו המעסיקות את המחקר התיאורטי הקולנועי העכשווי ויבחן באופן ביקורתי את הדרכים בהם הקולנוע מבקש להתמודד, ולעתים אף "לפתור", זיכרונות עבר טראומטיים השבים לפקוד את התרבות. הסמינר יחקור ויאתר מבנים פוסט-טראומטיים בקולנוע העלילתי והדוקומנטרי הבינלאומי בכלל והישראלי בפרט, תוך מיקומם בהקשרים ההיסטוריים בתוכם נוצרו. נעסוק בנושאים כמו הוליווד וטראומה; טראומה ומשבר הייצוג; עדות וזיכרון; פוסט-זיכרון וזיכרון פרוסתטי; טראומה ואחריות; נוסטלגיה ומלנכוליה פוסטקולוניאליים; ועוד. נדון בסרטים כמו "כבלי השכחה" של אלפרד היצ'קוק, "הירשימה אהובתי" ו"לילה בערפל" של אלן רנה, "פורסט גאמפ" של רוברט זמקיס, "בלייד ראנר" של רידלי סקוט, "מר מוות" של ארול מוריס, "שוקולד" של קלייר דני, וכן בסרטים ישראלים כמו "בופור" של יוסף סידר, "ואלס עם באשיר" של ארי פולמן, "כיכר החלומות" של בני תורתי, ו"מחילות" של אודי אלוני. הסמינר מחייב קריאה אינטנסיבית של טקסטים תיאורטיים בלימודי טראומה וזיכרון של חוקרים כמו פרויד, קאתי קארות, אן קפלן, דורי לאוב, ז'אק דרידה, פייר נורה, דומיניק לה-קפרה, ג'אנט ווקר ומריאנה הירש, ואחרים/אחרות.

חובות הסטודנטים:

1. נוכחות, השתתפות וקריאת טקסטים. מאמרי החובה סרוקים במחשב הספרייה המרכזית.
2. רפרט קצר בעל פה בכיתה על אחד מהמאמרים המסומנים **בצהוב**.
3. רפרט קבוצתי מסכם בעל-פה בכיתה על אחד הנושאים בסמינר. הרפרט יתייחס לפחות לשלושה מאמרים שנלמדו בכיתה, כולל מאמרי/ספרי רשות.
4. הצעה לעבודת סמינר. ההצעה מורכבת משלושה חלקים: 1. שתיים-שלוש פסקאות המתארות את הנושא המרכזי. 2. הטיעון הטנטטיבי של העבודה. 3. ביבליוגרפיה שמורכבת מטקסטים מרכזיים בפיתוח הטיעון שלך. הביבליוגרפיה חייבת לכלול גם מאמרים/ספרים מהרשימה הביבליוגרפית הנבחרת וממאמרי הרשות.
5. עבודת סמינר.

סילבוס:

שבוע 1: מבוא – מהו זיכרון טראומטי?

קריאת חובה:

זיגמונד פרויד, "היזכרות, חזרה ועיבוד: עוד עצות על טכניקת הטיפול הפסיכואנליטי II", הטיפול הפסיכואנליטי, כרך: עמנואל ברמן, תרגום: ערן רולניק, תל אביב: עם עובד, 2002, עמ' 119-114.

קריאת רשות:

זיגמונד פרויד, "מעבר לעקרון-העונג", כתבי זיגמונד פרויד, כרך ד', פורסם גם בתור מעבר לעקרון העונג ומסות אחרות, תרגום: חיים איזק, תל-אביב: דביר, תשכ"ח, עמ' 137-95.

זיגמונד פרויד, "קטע מתוך אנליזה של היסטריה", תרגום: אברהם הוס, מתוך: פרויד ודורה, עריכה: עמנואל ברמן, תל אביב: עם עובד, 1993, עמ' 101-31.

הקרנה: בכבלי השכחה (Spellbound) (אלפרד היצ'קוק, ארה"ב, 1945).

שבוע 2: הוליווד וטראומה

קריאת חובה:

E. Ann Kaplan, "Melodrama and Trauma: Displacement in Hitchcock's *Spellbound*," Trauma Culture: The Politics of Terror and Loss in Media and Literature, New Brunswick, New Jersey, and London: Rutgers University Press, 2005, pp. 66-86.

Maureen Turim, "The Trauma of History: Flashbacks upon Flashbacks", Screen 42.2, 2001, pp. 205-210.

קריאת רשות:

E. Ann Kaplan, "Melodrama, Cinema and Trauma," Screen 42.2, 2001, pp. 201-205.

Kaja Silverman, "Historical Trauma and Male Subjectivity," in E. Ann Kaplan (ed.), Psychoanalysis & Cinema, London and New York: Routledge, 1990, pp. 110-127.

Janet Walker, "The Excision of Incest from Classical Hollywood Cinema: *Kings Row* and *Freud*", in Trauma Cinema: Documenting Incest and the Holocaust, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2005, pp. 33-48.

הקרנה: הירושימה אהובתי (Hiroshima mon amour) (אלן רנה, צרפת, 1959)

שבוע 3: טראומה ומשבר הייצוג

קריאת חובה:

Cathy Caruth, "Introduction: The Wound and the Voice," in: Unclaimed Experience: Trauma, Narrative and History, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1996, pp. 1-9.

Cathy Caruth, "Traumatic Awakenings (Freud, Lacan and the Ethics of Memory)," in: Unclaimed Experience: Trauma, Narrative and History, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1996, pp. 91-112.

קריאת רשות:

Cathy Caruth, "Literature and the Enactment of Memory (Duras, Resnais, *Hiroshima mon amour*), in Unclaimed Experience: Trauma, Narrative and History, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1996, pp. 25-56.

Bessel A. van der Kolk and Onno van der Hart, "The Intrusive Past: The Flexibility of Memory and the Engraving of Trauma," in Cathy Caruth (ed.), Trauma: Explorations in Memory, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1995, pp. 158-182.

הקרנה: מר מוות (Mr. Death: The Rise and Fall of Fred A. Leuchter, Jr.) (ארול מוריס, ארה"ב, 1999)

שבוע 4: עדות

קריאת חובה:

דורי לאוב, "נשיאת עדות או תהפוכות ההאזנה", עדות: משבר העדים בספרות, בפסיכואנליזה ובהיסטוריה, תרגמה: דפנה רז, תל אביב: רסלינג, 2008, עמ' 67-82.

Janet Walker, "Catastrophe, Representation and the Vicissitudes of Memory," Trauma Cinema: Documenting Incest and the Holocaust, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2005, pp. 3-32.

קריאת רשות:

שושנה פלמן, "חינוך ומשבר, או תהפוכות ההוראה", עדות: משבר העדים בספרות, בפסיכואנליזה ובהיסטוריה, תרגמה: דפנה רוז, תל אביב: רסלינג, 2008, עמ' 66-19.

Janet Walker, "The Traumatic Paradox: Autobiographical Documentary and the Psychology of Memory," in Memory, History, Nation: Contested Pasts, Katharine Hodgkin and Susannah Radstone (eds.), Transaction Publishers: New Brunswick and London, 2006, pp. 104-119.

Joshua Hirsch, "Post-traumatic Cinema and Holocaust Documentary," in Trauma and Cinema: Cross-Cultural Exploration, E. Ann Kaplan and Ban Wang (eds.), Hong Kong: Hong Kong University Press, 2008, pp. 93-123.

Libby Saxton, Haunted Images: Film, Ethnicity, Testimony and the Holocaust, London and New York: Wallflower Press, 2008

Libby Saxton, "Fragile Faces: Levinas and Lanzmann", Film-Philosophy 11:2, 2007, pp. 1-14

הקרנה: בופור (יוסף סידר, ישראל, 2007)

שבוע 5: זיכרון ושכחה קולקטיביים

קריאת חובה:

ז'אק דרידה, מחלת הארכיב, תרגום: מיכל בן-נפתלי, תל אביב: רסלינג, 2006, עמודים 21-9.

Maurice Halbwachs, "from *Collective Memory*," in Theories of Memory: A Reader, Michael Rossington and Anne Whitehead (eds.), Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2007, pp. 134-138.

קריאת רשות:

Kai Erikson, "Notes on Trauma and Community," in Cathy Caruth (ed.), Trauma: Explorations in Memory, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1995, pp. 183-199.

בנדיקט אנדרסון, "זיכרון ושכחה", קהילות מדומיינות: הגיגים על מקורות הלאומיות ועל התפשטותה, תרגום: דן דאור, רמת-אביב: בית ההוצאה לאור של האוניברסיטה הפתוחה, 1999, עמודים 261-223.

פייר נורה, "בין זיכרון להיסטוריה: על הבעיה של המקום", תרגום רבקה ספיבק, זמנים 45 (קיץ 1993), עמודים 4-19.

אנטון קייס, "היסטוריה וקולנוע: זיכרון ציבורי בעידן התקשורת", זמנים 39-40, חורף 1991, עמ' 28-37.

הקרנה: פורסט גאמפ (Forrest Gump) (רוברט זמקיס, ארה"ב, 1994)

שבוע 6: זיכרון פרוסטי

קריאת חובה:

Robert Burgoyne, "Prosthetic Memory / Traumatic Memory: *Forrest Gump*," in Film Nation: Hollywood Looks at U.S. History, Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 2010, pp. 104-119.

Alison Landsberg, "Prosthetic Memory," in Prosthetic Memory: The Transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture, New York: Columbia University Press, 2004, pp. 25-48.

קריאת רשות:

Susannah Radstone, "Screening Trauma: *Forrest Gump*, Film and Memory," in Susannah Radstone (ed.), *Memory and Methodology*, Oxford and New York: Berg, 2000, pp. 79-110.

Alison Landsberg, "Introduction: Memory, Modernity, Mass Culture", in *Prosthetic Memory: The Transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture*, New York: Columbia University Press, 2004, pp. 1-24.

Jennifer Hyland Wang, "'A Struggle of Contending Stories': Race, Gender, and Political Memory in *Forrest Gump*," *Cinema Journal* 39.3, Spring 2000, pp. 92-115.

Thomas Elsaesser, "Absence as Presence, Presence as Parapraxis: On Some Problems of Representing 'Jews' in the New German Cinema," *Framework*, Vol. 49: 1, Spring 2008, pp. 106-120.

Thomas Elsaesser, "Postmodernism as Mourning Work", *Screen* 42.2, Summer 2001, pp. 193-201.

הקרנה: שוקולד [Chocolat] (קלייר דני, צרפת, 1988)

שבוע 7: פוסט-זיכרון, נוסטלגיה ומלנכוליה פוסטקולוניאלית

קריאת חובה:

Svetlana Boym, *The Future of Nostalgia*, New York, NY: Basic Books, 2001, pp. 3-18, 41-45, 49-56.

Marianne Hirsch, "Surviving Images: Holocaust Photographs and the Work of Postmemory," *The Yale Journal of Criticism* 14.1, 2001, pp. 5-37.

קריאת רשות:

Hamid Naficy, "Situating Accented Cinema," in *An Accented Cinema: Exilic and Diasporic Filmmaking*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2001, pp. 10-39.

ייגמונד פרויד, אבל ומלנכוליה, תרגום: אדם טננבאום, תל אביב: הוצאת רסלינג, 2002.

David L. Eng and Shinhee Han, "A Dialogue on Racial Melancholia," in: *Loss: The Politics of Mourning*, David L. Eng and David Kazanjian (eds.), Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press, 2003, pp. 343-371.

הקרנה: מחילות (אודי אלוני, ישראל, 2006)

שבוע 8: טראומה ואחריות

קריאת חובה:

דומיניק לה קפרה, "טראומה, היעדר, אובדן", *לכתוב היסטוריה, לכתוב טראומה*, תרגום: יניב פרקש, תל אביב: רסלינג ויד ושם, 2006, עמודים 75-116.

קריאת רשות:

סלבוז' ז'יז'ק, "התשוקה אל הממשי, התשוקה אל מראית העין", *ברוכים הבאים למדבר של הממשי: חמש מסות על ה-11 בספטמבר ואירועים סמוכים*, תרגום: רינה מרקס, תל אביב: רסלינג, 2002, עמודים 13-40.

עדית זרטל, "הגבול הצהוב", האומה והמוות: היסטוריה, זיכרון, פוליטיקה, אור יהודה: דביר, 2002, עמודים 223-284.

נורית גרץ וגל חרמוני, "לפרק להיסטוריה את הצורה": טראומה וחתרנות בקדמה ובעטאש" ישראל 14, סתיו תשס"ט 2008, עמ' 89-104.

הקרנה: הזמן שנותר: כרוניקה של נוכח נפקד
[The Time that Remains: Chronicle of Present Absentee] (אילייה סולימאן, פלסטין, 2009)

שבוע 9: זמן, זיכרון וקולנוע מינורי
קריאת חובה:

Laura U. Marks, "A Deleuzian Politics of Hybrid Cinema", *Screen* 35:3, 1994, pp. 244-264.

זייל דלו ופליקס גואטרי, "מהי ספרות מינורית?", מכאן: כתב עת לחקר הספרות העברית, כרך א', מאי 2000, אביב תש"ס, עמ' 134-142.

קריאת רשות:

Haim Bresheeth, "A Symphony of Absence: Borders and Liminality in Elia Suleiman's *Chronicle of a Disappearance*," *Framework* 43:2, 2002, pp. 71-84

נורית גרץ וג'ורג' ח'ליפי, "מזיכרונות מדממים לזיכרונות פוריים", נוף בערפל: המרחב והזיכרון ההיסטורי בקולנוע הפלסטיני, תל אביב: עם עובד והאוניברסיטה הפתוחה, 2006, עמודים 55-68.

Hamid Naficy, "Situating Accented Cinema," in *An Accented Cinema: Exilic and Diasporic Filmmaking*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2001, pp. 10-39.

שבוע 10-14 – הצגת רפרטים בעל-פה

ביבליוגרפיה נבחרת

הרמן, גיודית לואיס, טראומה והחלמה, תרגום: עתליה זילבר, תל אביב: עם עובד, 1994.

מילנר, איריס, קרעי העבר: ביוגרפיה, זהות וזיכרון בסיפורת הדור השני, תל אביב: עם עובד, 2003.

קריסטבה, ג'וליה, שמש שחורה: דיכאון ומלנכוליה, תל אביב: רסלינג, 2006

Cheng, Ann Ahlin, 2001. *The Melancholy of Race: Psychoanalysis, Assimilation and Hidden Grief*, Oxford and New York: Oxford University Press.

Eng, David L. and David Kazanjian (eds.), *Loss: The Politics of Mourning*, Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press, 2003.

Friedman, Mihal-Régine, "Witnessing for the Witness: *Choice and Destiny* by Tsipi Reibenbach," in *Shofar: An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies*, Vol. 24.1, Fall 2005, pp. 81-93.

Halbwachs, Maurice, On Collective Memory, trans. and ed. Lewis A. Coser (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1992).

Hirsch, Marianne, Family Frames: Photography, Narrative and Postmemory (Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1997).

Kaplan, E. Ann, "Melodrama, Cinema and Trauma", Screen 42.2. (2001): 201-205.

Kaplan, E. Ann, Trauma Culture: The Politics of Terror and Loss in Media and Literature (New Brunswick, New Jersey, and London: Rutgers University Press, 2005).

Kuhn, Annette, Family Secrets: Acts of Memory and Imagination, London and New York: Verso, 2002.

Leys, Ruth, Trauma: A Genealogy (Chicago and London: Chicago University Press, 2000).

Leys, Ruth, From Guilt to Shame: Auschwitz and after, Princeton: Princeton University Press, 2007.

Ne'eman, Judd, "The Tragic Sense of Zionism: Shadow Cinema and the Holocaust," in Shofar: An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies, Vol. 24.1, Fall 2005, 22-36.

Radstone, Susannah (ed.), Memory and Methodology (Oxford and New York: Berg, 2000).

Rosington, Michael and Anne Whitehead (eds.), Theories of Memory: A Reader, Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2007, pp. 223-239.

Walker, Janet, Trauma Cinema: Documenting Incest and the Holocaust, (Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2005).

Turim, Maureen, Flashbacks in Film: Memory and History (New York and London: Routledge, 1989), 4-5.

Morag, Raya, "Anti-memory, Chronic Trauma, and Current Israeli Cinema," Framework 49, No. 1, (Spring 2008): 121-133.

Morag, Raya, "The Living Body and the Corpse: Israeli Documentary Cinema and the Intifadah," Journal of Film & Video 60.3-4 (Fall/Winter 2008): 3-24.

Morag, Raya, "Defeated Masculinity: Post-Traumatic Cinema in the Aftermath of the Vietnam War," The Communication Review (2006): 189-219.

Agamben, Giorgio, Remnants of Auschwitz: The Witness and the Archive, trans. Daniel Heller-Roazen (New York: Zone Books, 1999).

Berry, Michael, A History of Pain: Trauma in Modern Chinese Literature and Film (New York: Columbia University Press, 2008).

Blake, Linnie, The Wounds of Nations: Horror Cinema, Historical Trauma and National Identity (Manchester: Manchester University Press, 2008).

Bresheeth, Haim, "The Nakba Projected: Recent Palestinian Cinema," Third Text 20 (2006): 499-510.

Brown, Laura S., "Not Outside the Range: One Feminist Perspective on Psychic Trauma," in Cathy Caruth (ed.), Trauma: Explorations in Memory (Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1995), 100-112.

Cvetkovich, Ann, An Archive of Feelings: Trauma, Sexuality, and Lesbian Public Cultures (Durham and London: Duke University Press, 2003).

Friedländer, Saul, Memory, History, and the Extermination of the Jews of Europe (Bloomington: Indiana University Press, 1993).

Greene, Naomi, Landscapes of Loss: The National Past in Postwar French Cinema (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999).

Hacking, Ian, "The Making and Molding of Child Abuse," Critical Inquiry 17 (Winter 1991): 253-288.

Hagin, Boaz, "Male Weeping as Performative: The Crying Mossad Assassin in *Walk on Water*," Camera Obscura 68, 23.2 (September 2008): 103-139.

Hirsch, Joshua, Afterimage: Film, Trauma, and the Holocaust (Philadelphia: Temple University Press, 2003).

Huyseer, Andreas, Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory (Stanford, California: Stanford University Press, 2003).

Jaffee, Martin S., "The Victim-Community in Myth and History: Holocaust Ritual, the Question of Palestine and the Rhetoric of Christian Witness," Journal of Ecumenical Studies 28 (Spring 1991): 230-231.

Kaes, Anton, Shell Shock Cinema: Weimar Culture and the Wounds of War (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2009).

Kaplan, E. Ann, and Ban Wang, Trauma and Cinema: Cross-Cultural Explorations (Hong Kong: Hong Kong University Press; Seattle: University of Washington Press, 2004).

LaCapra, Dominick, Representing the Holocaust: History, Theory, Trauma (Ithaca and London: Cornell University Press, 1994).

_____, "Revisiting the Historians' Debate: Mourning and Genocide," History and Memory 9.1-2 (1997): 80-112.

_____, History and Memory After Auschwitz (Ithaca and London: Cornell University Press, 1998).

Loshitzky, Yosefa, Identity Politics on the Israeli Screen (Austin: University of Texas Press, 2001).

Lowenstein, Adam, Shocking Representation: Historical Trauma, National Cinema and Modern Horror Film (New York: Columbia University Press, 2005).

Luckhurst, Roger, The Trauma Question (London and New York: Routledge, 2008).

Liotard, Jean-François, The Differend, Phrases in Dispute, trans. Georges Van Den Abbeele (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1988).

Meek, Allen, Trauma and Media: Theories, Histories and Images (London and New York: Routledge, 2010).

Ophir, Adi, "The Identity of the Victims and the Victims of Identity: A Critique of Zionist Ideology for a Postzionist Age," in Laurence J. Silberstein (ed.), Postzionism: A Reader (New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press, 2008), 95-96.

Scarry, Elaine, The Body in Pain: The Making and Unmaking of the World (New York and Oxford: Oxford University Press, 1985).

Seltzer, Mark, "Wound Culture: Trauma in the Pathological Public Sphere," October 80 (Spring 1997): 3-26.

Walker, Janet, Couching Resistance: Women, Film, and Psychoanalytic Psychiatry (Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 1993)

Young, Allan, The Harmony of Illusions: Inventing Post-Traumatic Stress Disorder (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 1997).

Zerubavel, Yael, Recovered Roots: Collective Memory and the Making of Israeli National Tradition (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1994).